

Али реченица осим овијех што ето исписах, има још само неколико.

Ако је већина старих Срба учила грчки по оваком начину или из овавих књига, онда се види одавде како је то ишло тешко и како је граматички наук у опће остао сувише у границама старе најобичније и најгрубље емпирије. Ја не бих рекао да је тако увијек морало бити. Али је и ово био признат и практикован начин. Него не ваља одмах из пријека преламати кошље о овом питању и ради утјехе наше народне таштине ваља нам причевати још мало, док се што боље не нађе.

III.

Пошаствене ѿт Ерусалима на синаискѹ горѹ коанко ест конакъ.

Ѡт Ерусалима до Мисира .кѹ дѣиѹ поуть. Ѡт Мисира до
Свете Гори Синаискѹе .кѹ дѣиѹ хода.

Тоу естѹ монастырѹ великѹ глаголеми Синаи и въ немѹ .кѹ
цркви.

И ѿтѹ монастыра поуть на свете връхѹ, връхо естѹ .дѣ
тисѹръ стѣпанѹи, на поуть цркови богородица испорѹчица, ѹ
поуть, да нѣе оу гори синаискон ни гадѹ ни коухѹ ни вѣнѹи.

Накѹи врати състала се гора едина и дрѣтад сѣмѣрена; а
повише три цркви велике; Іліа, Іеллсен и Мариа мученица.

То се место зове Ѡрикѹ, тѣ Іліа кога виде; въскотель
възѹти на свете връхѹ, и възерменѹ въстѹ аггеломѹ не възѹти
на свете връхѹ, рекшѹ на немѹ сице: повзвездеть ти господѹ,
нико да не видиши свете връхѹ, зѹме заключѹнѹа еси небо .г.
лѹта и .з. мѣсеци и изирѣше убогѹи.

Под соуриши връхом оуклови се Іліа мод камень: зѹна се
знаменѹе вѣнѹи и рѣнѹи, и тѣ вѣнѹи свете връхѹ, на връхоу
цркви и мѣуть ѿтѹ истока вѣне, под ѡлтарѹи камень гдѣ
се Моуѹи самрѹ, когда му рече богѹ: оуклови се подѹ камѣнѹ
и оузрѹши задни мод. Познѣвает се въ камѣни и вѣнѹи и

глава и рамена. Под мѣтунтом ѿт полоудне з двора где се по-
стѣо .м. дни, мала шефера, и предь шеферомъ кѣтъкъ где моу
богъ даде зѣкомъ на алмазу каменю глаголемоу сѣмфирѣ, над
висотомъ безмерномъ.

Паки ѿ горн синаискон понти на Орникъ горѣ, ѿ Орника
по мѣстнии цркви .а. свети Юданиъ, друуга света Аниа, тоу
вода красна.

Паки постница сына царева, илии свети Пантлаенномъ,
паки свети помясь цркви. Ту срѣте свети Тома богородицоу
ѿ Ниадѣ носни(у) ѿблкомъ, и тоу мѣ даде свети помясь
под самниъ светниъ врькомъ оу прискракноу мѣсти. Синаиска
гора глыкоует се по еллинскому езикѣ събрѣдѣ доушамъ, тоу
ест лестеница на небо, тоуде ндоу дѣше уловуьскѣ къ мѣсе-
сна врата.

IV.

Рецепти хеміјски.

1.

Типниъ за урѣно мастило.

Растази шиншарке ситно мжеже брашно, и прѣмери хн¹
коликко соут. Толкико силли воде оу ннх устури мѣри, да сто-
нть дѣнь едни. Пани прѣмери калакани полонниа ѿ шиншарных,
и сыри его ситно, и сыпан его где то шиншарке, и неки сто-
нть еше два дѣни. Паки же процѣды ѿ ннхъ воде въ ннѣ
съсоудѣ, и постлѣи коиндѣ колико и калакана, и да стонть дѣнь.
Да есть коиндѣ унсть шко ледѣ, ни белѣ ни урѣнь, и да есть
коиндѣ александрийскы, и пиши въ слезѣ кожю.

2.

О растворѣны злата.

Растопи унсть неслѣ, и да есть тврадѣ гѣстѣ, и на едниъ
листь злата сыпан коин(дѣ) оу улишѣ, да ти вст на ѿум ко-
лико малѣ лешиникъ, и три дондеже присѣанет, та же сыпан во-

¹ Треба их, као да је према садашњему провинц. ги и ј. их;
ако не буде погрѣшка. Али не изгледа на ово пошљедње.

глава и рамена. Под мѣтунтом ѿт полоудне з двора где се по-
стѣо .м. дни, мала шефера, и предь шеферомъ кимъ где моу
богъ даде зякомъ на алмазу каменю глаголемоу сѣмфирѣ, над
висотомъ безмерномъ.

Паки ѿ горн синаискон понти на Орникъ горѣ, ѿ Орника
по мѣстнии цркви .а. свети Юданиъ, друуга света Аниа, тоу
вода красна.

Паки постинца сына царева, илии свети Пантлаенномъ,
паки свети поимъ цркви. Ту срѣте свети Тома богородицоу
ѿ Ниадѣ носни(у) ѿблкомъ, и тоу мѣ даде свети поимъ
под самниъ светниъ врькомъ оу прискраиноу мѣсти. Синаиска
гора глыкоует се по еллинскому езикѣ събраниѣ доушамъ, тоу
ест лестеница на небо, тоуде ндоу дине уловуьскѣ къ мѣсе-
сна врата.

IV.

Рецепти хеміјски.

1.

Типниъ за урѣно мастило.

Растази шиншарке ситно мжеже брашно, и прѣмери хн¹
коликко соут. Толкико силли воде оу ннх устури мѣри, да сто-
нть днѣь едни. Паки прѣмери калакани полонниа ѿ шиншарных,
и сыри его ситно, и сыпан его где то шиншарке, и неки сто-
нть еше два днѣи. Паки же процѣды ѿ ннхъ воде въ ннѣ
съсоудѣ, и постлѣи коиндѣ колико и калаканиа, и да стонть днѣь.
Да есть коиндѣ унсть шко ледѣ, ни белѣ ни урѣнь, и да есть
коиндѣ александрииски, и пиши въ слазѣ кожю.

2.

О растворѣны злата.

Растопи унсть неслѣ, и да есть тираде гѣсть, и на едниъ
листѣ злата сыпан коин(дѣ) оу улишѣ, да ти вст на ѿум ко-
ликко мала лешиникъ, и три дондеже присѣанет, та же сыпан во-

¹ Треба их, као да је према садашњему провинц. ги и ј. их;
ако не буде погрѣшка. Али не изгледа на ово пошљедње.

И пакн сипан злато въ унѣю и им џегема малким бистрѣм, и пакн испери малком кодом, и ставн топлѣнь коиндѣ, и тако пнши, славе бога.

5.

Сказаніе о плесканом златѣ кесетнскомѣ.

Ставн коиндѣ топлѣнь въ унѣю, да є великн коиндѣ гѣсть, и тако омоун прѣсть срдимн въ коиндѣ и възимлн на прѣсть прихпши лист злата и ставн къ коиндѣ въ унѣю колнко листовакъ хоцешь. На декларъ злата коиндѣ колнко лешннн, и тако три прѣстом¹ Темъ за много възупе съ коиндомѣ, полѣ днѣ три, или въсь днѣ, и по томъ възен коду малку екико шорьло трѣпети, и мешан прѣ(с)том за много, и процеди, и прѣгннчншнмъ крѣлкѣ ѿ снлѣ или ѿ калѣ ѣ дръгѣ уннню и сѣкн крѣлкѣ великн, и поставн на ню унѣю, да стоить .г. уасѣ доколе злато наднст на дно, и врозн коду въ ннѣ унѣю да стон за много, ако џо боудеть остало въ коде, и мѣтн къ злато оу унѣю кде свѣтла говеждега на .і. листѣ злат колнко лешннкѣ, и тако ставн на тнхѣ жеравнцѣ и уесто сѣкнмн ѿ огнн и мѣшан прѣстом докле се клен растопп, и тако снпан крѣлкѣ коду, да испхрнѣт се клен, и кде се охладн, ѡцѣдн коду, и ставн по малѣ топлѣнкѣ коиндѣ, и тако пнши коиндѣм по кумоварѣ.

6.

Сказаніе како поухатнти хартію.

Оупрали охрѣ и ставн на мѣст малѣ кленн и шдрннѣ жѣзун мѣло, и мѣжн по хартн коиндѣмъ тако, пак кде се освншт, ставн злато.² по сем възмн ѿ мѣта бѣло, снпан къ сѣ-соуд и прнсплн къ ннѣмѣ дѣѣ фннжлнѣ коду, и мѣстн много, и пнши, докле коде пнша ндетѣ, и тогда възмн на коиндѣмъ и пнштн ѿ краѣ под злато, и поднгни краѣ нека нзлѣзеть вода на дръгѣ краѣ нзпод злата, и нзде се прѣсвншт, възмн памѣмъ, и нолько прнтнспншн; а когдѣ се прѣсвншт, тогда трнхъ зѣбом ѿ мѣуме, добре, и звесн како боудеть.

¹ Празно мѣсто, као да је с вѣга нека повелнка рнјеч нстрвѣна.

² У дну овога листа стоји: а воду и ланце напред оуготови, које је записано без знака, а по смнслу овдје припада.

7.

Сказаніе, егда повезеши книгу како похлатити хартію свєрху книги.

Егда обрежеши коломъ¹ хубаво пакн срежи и даску до хартіе, и пострижи ножемъ добре и углади стекломъ добре, пак поглади зубомъ добре. Та же настроужи охре и постави по книги, и стави мало мааке водъ, или павоакомъ мало покваси, да се оуини жьло. И нека стонть, да се осушитъ добре. И по томъ трѣи зубомъ много, и стави мнѣе и по томъ брѣзо стави злато, и притисни павожомъ нека прильниъ, и нека се осушитъ добре, и стави хартію свєрху и трѣи зубомъ по хартїи, та же ѿини хартію и по голы трѣи зубомъ ѿ меже, по томъ уни лоуе ижеке хоуеши.

8.

Сказаніе за лазуръ платены тавкыи.

Възми лазуръ латни(с)кыи и стави на мраморъ, и трѣи за полъ дѣи или въсь дѣи: ѿо за кефе трѣишь, све ие болѣ, трѣи с комидомъ тонаемъ, пакы изминки иеген мѣлкимъ зело енстрѣимъ, пакы изминки енстромъ водомъ, и трѣи прѣстомъ; пакы потрѣи, докле се оуенстрѣи вода, и сплѣи водѣ оу дръгѣ унию, да каде се оуенстрѣи ик злато, свєкыи и свєсѣдѣ из ѿа хоуеши писати, и стави комидъ тонаемъ, и непитѣи по мае.

V.

Сказаніе како прѣписаше Търци Цариградъ и что юст въ немъ.

Махала търскихъ ,г. и .и. и .о. и .г. (= 3973); Меунта велнрѣхъ .спе. (= 285); мѣлихъ меунта ,зукѣ. (= 7495); мехтепа ,д. и .дг. (= 1003); лецин ,в. и .спе. (= 2285); имарета .р. (= 100); тѣлѣхъ дѣрвинскихъ .сп. (= 280); марасалѣа .лѣт. (= 417); уешныхъ .имг. (= 943); коуздака, рекне лед-

¹ И ја знам да се тако зове оруђе којимъ прости наши кьито-весци обрезују кьите. †

ница .луг. (= 493); коденца конских .ѿ. и .шт. (= 843);
капхана .гї. (= 13);¹ хамана .ѿ. и .од. (= 874); бызхана
р.д.ф.п. (= 4585); христианских махала и латинских їерменских
рекше по ихному езикѣ какрских р.д. и .ф. и .пе. (= 4585);
махалъ црль(кев)ѣх .ѿ. и .мв. (= 842); казъ бахунѣ .лї. (= 12);
врат градских .к. и .с.

Сіе приписаше въ лѣтъ р.д.п. (7088 = 1580) при царѣ
Мурати.

VI.

О уюдесѣх и великихъ нже выше въ островѣ Сьндорнисцѣмь.

Въ лѣто ѿ сздания міру р.д.п. (7158) ѿ святаго же въ-
пльщенія господя нашего Іс. Христа р.д.п. (= 1650), мессеця
Сектерѣа .дї. выше знаменія и уюдеса въ островѣ Сьндорис-
цѣмь. ѿ секерне страши острова выше троусы великы и страшны
на каждо днь и коужде ноць даже до .кз. нже юст святаго
Іошиа богослова, сиреу дньи .лї., а въ тьжде днь быст единь
страшан троус, и поколеваше се осмоклїа земли, и по троусе
нзиде велен сирад икоже ѿ праха и жоупела. По снх же нзиде
едни островѣ ѿ бездны длаеуе ѿ острова .ї. пльриц, нзиде
ико градъ малъ и выдвизаше се высоко и пакы помыране въ
бездны ѿвогда шестъ, ѿвогда же седмы жди днѣмь даже до
.мо. тогожде мессеця, и къ неделю по зтрьнемь слокосови въз-
движе се единь облакъ ико некотора страшиа и велика пла-
нина, и шки се ико въсходаше къ небесем, и банкъ въсхож-
даше горѣ, лико грмыше, и егда приспѣ горѣ къ небесем, выше
троуси великы и страшны, и громовы съ мльнїами великыи
съсходашу ѿ небесе ико стрѣлы иже улованъ не видѣ когда
ниже слышала где. И нзидоше всси людїе малл же и велицїи,
мужїе же и жемь ѿ градов и домокъ своихъ съ светыми ико-
нїами зьнѣ на полѣ съ многыми слезами и глаголаху, ико при-
вляжи се коупна міру. И црцяху се единь ѿ дръгаго съ шю-

¹ Ово као да су каване; каз и. каф долазиће за то што је ово
(број показује) из прајех времена, кад је рјеч била позната
дружције.

гыми и горными слышани. И въ часъ же вечерниго швиѣа бывше
 три троуса ѿ нрѣкихъ кешыни и страшиенини, иже хотеше по-
 грузити островъ къ северу. И въ часъ оны идеше кехи людѣ
 събрани, съ тамо единъ камень зело прѣвелик, и съниде ѿ
 нексеи единъ громъ и оудри камень оны, и съкривши его яко
 брашно. И людѣ вси не пострадаше ниутже. И въ тѣжде
 днь пондоше на море .и. юноше, да вероут рыбы их же из-
 меташе море вьль, и прѣиде сирад, иже искождаше ѿ мора,
 и изиреше вси юноше тѣп. И егда прѣиде единъ часъ ноци,
 престаше троуси и громоше и мхъиѣ, и изиде единно благоуха-
 нѣ красно, и дръжа единъ час. По снх же възденше се море,
 и възиде гора къ острово даже до дѣа наприца, и възетъ поу-
 сто градѣа и нрѣкы еше окретаху се по среде швиѣа, ѿ нрѣх же
 не остави ниже основанѣа, такожде и трѣи крѣпоще, илѣви
 свѣше вѣра, и кораблѣ единно захлати и иныи, и вниоградн, и
 вьса възетъ. И окрѣпоще понеделникы притише мьгаа яко днь
 вьсь островъ и прѣждаше улоктны по оуѣю и ослѣнѣваху, и
 прѣждаше улоктны слѣны, оны оуѣю .з. дньи, ниш же седдѣа,
 дръзи же осмь, подобно же и ѿ животныхъ и ѿ птиць мала
 уестъ оста, нила же изиреше. И испльнише се мѣста мрѣтѣн-
 нишь, подобно же и срекоро идеше аще окрѣташе се бываше
 урьбено, и оутираху, и шѣлѣше се въ спосыи уннз, и нрѣкы
 поурѣбѣваше. И златише вываху урьны, мѣд же вываше яко
 срекоро: воды огорунше се, и мѣлѣху се с крадѣ яко мѣсло. И
 шимомѣдѣшныи .и. дньи даже до дръгога понеделника прѣблѣ-
 жаше се пакы единъ облакъ и нрѣкы единою уестъ острока, и
 окрѣтеше се тамо .м. улоктны дѣлателеи и хамрѣше вьси, и
 животна елика окрѣтеше се тамо изиреше. И прѣблѣжадоху се
 дѣа корабѣа съндорнискѣа оуѣрѣменнѣа житомъ и единъ оуѣю
 оуѣниде далѣе ѿ острока, и едеа сплѣсе се, дроугы же съ камихъ
 острока яко трѣи наприци и вѣху вьнутрь къ нисыи .о. корабѣ-
 нишъ и изиреше вьси, яко корабѣць исплѣа на краи. По снх же
 прѣидѣа улоктъ сирадѣ, которое слово да исплѣкестъ его, по-
 торы слоухъ да его оуслышѣит, ѿ нисго же вѣддоху улоктныи
 яко мрѣтѣн. И егда бѣаше югъ, не прѣждаше их вѣлами, егда же
 обраше хуладинъ вѣтра, тогда вѣликии теснотѣ ѿ сирадѣ нисеху

и божією помощію не оцуре тогда никтоже, хане не дръжа сирада много, туюю до тріи часа. И прядоме .м. днѣи, и вѣтра не вѣтѣла, и ницеюу улокази велико сътеснише. И исплашме се ѿг(и)а до святаго Николаи, и кеуерѣ на святаго Николаи изумдоме тріи краха ѿ тамо ѿ поудюу же изиде къ наугла зло, и оны вѣсы шлади се яко идѣху къ стране севернем. И прѣкмет помощію божією место шкоже въ и прѣкмет, и каменье нже дождаше по мору нже шкмет се по къскѣ кракѣ морскимъ, изиде изъ глении морскимъ.

Сѣа уюдеса быше къ остроуи Сьмдоринскаѣ ѿ северные страны ѿ .дї. мѣсѣца Свѣтемѣра до святаго Николаи, сьдѣлаше страхъ и ужасъ, и сѣа уюдеса испрѣсташно показоуаху се грахъ ради нашихъ и даже и дѣлае сам остроуицѣ ѿ моря исходитъ, когоу же нашихъ слава въ вѣки аминь.

VII.

Агапита ѡ закона свѣти царю Юстиниану.

Изложеніе главизнъ похунтелныхъ, написанное ѿ Агапита діакона свѣтѣншіе божіе великіе прѣкве, ероже крабегранесіе тако са имать:

Блаженнѣишему и благоустьиному царю нашему Юустиниану, Агапита худяни діакона.

Усти елико прѣкмет нмъей достоинство, царю, похунтасни нже пауе сими тебе оудостонешаго Бога. Хане и по подобію некеснаго царстаѣа даде ти скитра земнаго наугуста, да улокеки наууниши прѣкди драшнше нже на ню вѣвстоказнхъ се, ѿрѣши ладнѣ скитнми ѿ него царствемъ закона, и нже под собою царствемъ законнъ.

Кможе крѣмуи едѣть кымъ царскѣ много уисти оумъ, сьдржас герѣдѣ благоуанонїа вѣсла, прогане же крѣнѣ кауанонїа влѣмнїа, даже нрѣвѣцѣ всемірнаго житекста не шпрѣкрѣмет се влѣнами венрѣкды.

Божьствемъ оуспеню и нрѣкомъ, улокази, еше похунти вѣждо себе, науулем се: нже ко себе похунта, похунет Бога,

Богаже познавши, оуподобит се Богоу, оуподобит же се Богоу, иже достоинъ быши Бога, достоинъ же бываетъ Бога иже иносече недостойное творенъ Богоу, и въ мудрствехъ оубо суща его, глаголюи же иже мудрствуетъ, а творен иже глаголетъ.

О природителномъ благородіи никтоже да величует се: братіе во мноугъ еси роду пре оцѣ, и иже въ порфирѣ и еписк хваленими се, и иже въ медугѣ и нищете мжуешіи се и иже дѣдимою облеченіи и иже иред домомъ поврженіи; темъ же да не о прѣстиемъ хвални се роду въ о благости да любуемъ се и правомъ.

Вждь о благоуствіа богоуданное подобіе, яко еанко великимъ сподобна се еси о Богу даровъ, только множайшаго възданія длжна еси емъ; темъ же въздаждь благодаренію длгъ благодареніа, прѣемлющемъ длгъ аки благодеть и въ место благодати благодеть въздающемъ: тм бо ирочно и благодетемъ обладаеть, и икоже длгъ благодарстванія въздаеть, благодареніа же въздыкуеть о насъ, не еже глаголы блгыми пронесеміе, и еже вѣрши благоуствивыми приношеніе.

Инуто же тако благоискусна творитъ уловка, яко мощи оубо иже хощеть творити, ирочно же уловсколюбна и хотати и творити; елма оубо о Бога тебе дарована сила, еи же тревочаше насъ ради благости хотеніе все, и хощи и твори икоже оугодно ест иже сіе тебе даешомъ.

Земельныи низиин непостояное богатство рвунныхъ страни подражаетъ временное теуеніе, въ малѣ оубо артнуге имати инации се, по малѣ же прѣтеуе въ нныи оходитъ: еможе благотвореніа скровниче постоянно естъ стажавшимъ е, но блгмы длгъ благодеть въ твореніи възвращаетъ се.

Непреступна оубо еси уловкомъ высоты ради нижнаго царства; благопреступна же еси тревнущимъ дръжлемъ ради вышнееи власти: и оверзаши оушеса иже нищетою оудражнимы, да оверзреши божи слухъ оверсть; икоки бо лице боудемъ нашіимъ иверзетомъ, такокаго въ нѣмъ оверзрешъ ваднку.

Много оуцаломъ царевой души, аки зрацалу оверсти се достопъ, да божьствивыми лугами ирочно охлстаетъ, и ещен соуды о тоудоу ивуает се, инутоже бо творитъ подблдоуша съзирати, яко еже хранити ому к сердѣ унств.

Дюже въ плочкахъ, егда оубо морщини погратитъ, мало наноситъ съидкающихъ пагубъ; егда же самъ прѣмуднъ, всему кораблю сътворитъ погубель: такожде и въ градехъ. Дще оубо никто ѿ мене подъ властію съгратитъ, не только обще елико себе обидитъ; егда же самъ князь, всему гражданству съделаетъ пагубу. Самъ оубо великіе казни прѣимитъ, дще что прѣхрнитъ ѿ надобныхъ съ многими ѿласствомъ и да глаголетъ все и да творитъ.

Кръзь текы уловуцкыи оберяцель върнъ, иногда илго носе сѣа и ѿвноса, и снмъ неравенство есть, еже ичусомнже ѿ истодѣрнхъ въ тождестве прѣимати, дострнхъ оубо текъ, дръжлнхъ ндрю, къ ѿбратнемъ силъ прѣименнхъ и прѣратнхъ нмнхъ благоустѣа помыслъ.

Ѵбрѣан се ласкателнхъ врѣлствнхъ словесъ, икоже вранокъ хнрнхъ нрдокъ; оубо къ телесемъ нсопвдуютъ оубесе, сн же дшнхъ номрѣаютъ номышлнхъ, не ѿставающе хрѣтн нрнхъ истнннхъ: нли бо похваляють иногда тождешю достоннхъ, нли номрѣаютъ множенею похваламъ лущнхъ: да ѿ обонхъ едно илнхъ погратнаеть се — нли злое похваляемо, нли доброе нкарлемо.

Рѣному быти достонть късегда ндрску мудроблню: еже бо славати се вещь прѣложеннхъ оуба мензекствнхъ знаннне къизеть; а еже крапцъ къ добрнхъ оутврднхъ се, икоже благоустннхъ нмнхъ оутврднхъ се дръжака, и илже къ граднхъ нрѣлзноснхъ се илже къ неулднхъ нзноснхъ се оутврднхъ есть крапцъ и не нлкему нмнрнхъ дншъ.

Дще кто оубнрено нмнхъ номышлннхъ ѿ уловуцскыи прѣлствн, и ннднхъ хндоствъ своего нствства, краткое же и скорое здешнхъ нжнота и снпрженнхъ нлнхъ гнотъ, въ граднхъ не кнндеть ерель, дще и въ достоннхъхъ боудеть ннсоцъ.

Наче вснхъ нрствнхъ сланихъ благоустѣа евлнцъ ндрѣа оу-крапнаеть, нбо богатство ѿходнхъ, а слава преходнхъ; слава же кождешнхъ нжнелства беснмръннхъ нмнхъ снпротездетъ се и закнпнхъ нрнмнхъ ѿ нмнхъ нмнрнхъ поставлеть се.

Зло нмнхъ ннхъ се безнмнрнхъ быти, нко богаты и ннрнхъ уловуцъ ѿ неходнхъхъ вещь пагубъ стлждеть подовнню,

окии бо ѿ смьотсти разсудяють се, тѣи же ѿ глѣда раставляють и окии оубо скрѣпють ширѣ мѡвце, тѣи же не имють гдѣ поставити стѡны: да оубо окомъ удравлѣе похуеуть ѡтѣмь и прѣтѣмь тыхъ исцѣлѣти и на ракъмьствѣхъ шерльмьствѣно принести подохлѣсть.

Къ наша времена показѣ се благаго житѣя кто, емь же предрече некто ѿ должныхъ быти, егда или философствовати: неѡ философствующе сподобисте се царствѣ, и царствующе не ѡстѣписте философѣи; неѡ любити мѡудрѡсть, теорити люкомѡдрѣе; научело же мѡдрѡсти божѣи страхъ, егѡже въ прѣсѣдѣ спонхъ книгъ имате, богомѣсливно или истинно еже имене глаголашмоє.

Царѣ те по истиннѣ оуставилѡ или царствовати и владѣти надѣ страстни мѡгущаго, и вельчѣмь цѣломудрѣа бѣнѣаннаго и мѡрфѣрою правды ѡдѣаннаго; неѡ илия владѣть смьртьи имате наспрѣмѣницѣхъ, и таковоє царство бесмьртное сподоблѣеть прѣвѣнлѣе, и ѡна оубо въ вѣкѣ семь раздрѣмлѣеть се, сѣа же вѣчнѣмь мѡчи извѣнлѣеть се.

Аще ѿ вѣсѣхъ хощемь приплѡдити чѣсть, коудѣ вѣсѣмь благодѣтель окии; инуто же бо тако къ благоволенѣю приплѡтитѣ, или благочоренѣа благадѣть, дѣмѣе чѣрвоуѡрѣимь: неѡ страхъ ради вѣнлѣмоє оубѡжденѣе, прѡквѣрѣемо єсть ласкѣнѣе прѣтворенѡмъ чѣсти, именемь прѣвѣнлѣюще ономѣ вѣнлѣмѡуѡрѣидѣ.

Чѣстѡ на правдѣ чѣсть илия царство, или надѣ сѣнѡстѣмъ оубо похуеуть владѣть, послушнѣмь же похлѣть члѡвѣкомѡвѣе, и похлѣждѡюще оныхъ смѡлою оружѣа, безчѡрѣжною люкѡвѣю спонхъ сѣи похлѣждѡють се; елико бо зѣтрѡ и окуати среднѣе, толико окомь вѣнлѣмлѣеть се разлѣчнѡе.

Сущѣствѡмь оубо телесѣи рѣкѣмь чѣсть вѣсѣмомь члѡвѣку царѣ: владѣтѣю же достѡнѣствѣа подобѣмь чѣсть иже надѣ вѣсѣмь Богу, не имате бо на землѣи сѣбе вѣсѡудѣннѣаго, подоблѣеуть оубо томѣ, и аки Богу не гнѣвати се, и аки смьртьи не вѣнлѣсѣити се, аще бо и ѡбратѡмь божѣимь похлѣтѣмь чѣсть на и падѣхъ вѣрѣствѡмѣу сѣнлѣсте се, нѣмь же научѣеть се, нѣже на вѣсѣмь ракъмьствѣхъ.

Прѣсманъ иже влѣгѣдъ сѣнлѣтовати дѡгѡмѣиныхъ, на не ласкѣти вѣсѣгда тѣрѣпѣихъ се: окии ко похлѣзноє сѣнлѣрѣють на истиннѣа,

Сје же њ мнѣрнѣ се дрѣжанѣмъ въздрѣтѣ, и тѣлесъ сѣмъ поддрѣжѣоше юже ѿ имѣя глѣбокиѣмъ сѣгласѣошѣ.

Такоѣ боуди ѡ своимъ рѣшѣмъ, икогда есѣмѣмъ тѣмъ клѣдѣмъ быти: икоже бо слышѣмъ, оуслышѣмъ боудѣмъ ѿ кожьствѣнаго и все блюдицаго оѣа; приносѣмъ бо мѣлѣстѣ мѣ(до-срѣ)да, подосѣмъ подосѣное вѣспрѣмѣмъ.

Икоже оидѣмъ зрѣмѣа, такоѣмъ показѣмъ дѣмъ мѣлѣмѣа, икоѣа сѣтѣ правоѣрѣмѣа; сѣтѣа оуѣо сѣтѣмѣа, сѣтѣвѣмѣа же сѣтѣвѣмѣмъ, сѣтѣ и прилѣдѣмъ кожьѣмъ соудѣ мѣмѣмъ дѣмѣмъ оукодоѣмѣтѣ са, икоѣа бо дѣмъ соудѣ ѿ насъ сѣдѣмѣа такоѣа намъ ѿ подосѣмъ подѣстѣ.

Рѣмѣо сѣрѣмѣати еже не възѣрѣмѣти сѣрѣмѣошѣмъ во мнѣшѣмъ; дѣмъ бо кто жѣмѣтѣ оуѣо законѣмъ тѣмѣтѣ же жѣмѣшѣмъ безѣкона, сѣмѣтѣмѣмъ зѣмѣмъ оу Бога сѣдѣтѣ се; дѣмъ же ко мѣмѣмъ сѣмѣоу бѣаго и сѣмѣтѣвѣати, и иже докѣмъ тѣвѣрѣмѣмъ предѣоуѣмѣа, зѣмѣа же тѣвѣрѣмѣмъ зѣмѣрѣмѣа!

Зѣмѣо пользѣо мѣмѣо еже бѣжѣти зѣмѣхъ сѣмѣрѣмѣмѣа; неѣо сѣмѣтѣлѣстѣвѣошѣмъ есѣмѣа сѣ слышѣмъ уѣоѣмѣмъ, или пострадѣмъ, или иже мѣмѣтѣтѣ нежѣа неѣтѣо зѣо. А иже докѣмъ сѣмѣрѣмѣмѣа, или поддрѣжѣтѣмъ бѣагѣмъ мѣмѣтѣ са или оуѣмѣмѣоу зѣмѣхъ мѣмѣжѣтѣ се.

Градѣ оуѣо неѣвѣорѣмѣмъ стѣ(мѣ)мъ оутѣрѣжѣмѣмъ придрѣтѣ мѣмѣо оѣрѣжѣмѣмъ и сѣвѣстѣтѣвѣ: бѣагоѣстѣное же цѣрѣтѣо кѣмѣ мѣлѣстѣмѣмъ оѣрѣжѣмѣо неѣвѣдѣмѣо бѣмѣтѣтѣ вѣрѣжѣмѣмъ стрѣлаѣмъ приѣмѣо приѣтѣмѣа на иѣ въздрѣжѣоше воѣтѣдѣ.

При дѣу стојѣа приѣмѣмъ мѣстѣомъ а сѣтѣмъ словѣмѣа, оваѣмъ додѣтѣа:

Не приѣмѣсѣхъ кѣсѣго, ноѣмѣже поѣдѣа кѣрѣа на ноуѣтѣ ѡ него же вѣмѣе ижеѣо.

Овдѣ се даѣле са свиѣмъ на чисто вѣди, да је ориѣнѣнаѣ, до војѣму је овај приѣѣне граѣен, био старији него је овај рукоѣис.

VII.

Адресе и титуле епархија српских, како су биле употребљаване у службеном црквеном писању.

За „петаком,“ који је дошао на крај овога чланка, долази ово што споменусмо обијем редом:

А сице на Зворникъ.

Свѣреніе мое пишеть въ богоспаснзю епархію зворникую и въ кадилакъ Соли и въ градъ Шабачъ, и Белнио и Грачанницъ и Лозницъ и Соко и Срѣврѣницъ и Сасе и Криванъ съ всеми жьпамн и селн и оправданіемъ тѣхъ предъль, прѣвесе митрополитѣ тою области.

Такожде и на Херцеговинѣ пишн:

Свѣреніе мое пишеш въ богоспаснзю земљу и нахію Херцеговкьскую, еже юсть Пріепоме, Плевле, Уанинуге, Хоуа, Новы, Мостаръ, Дубно, и въ богоспаснїе нахіе, еже наричут се Дрочкици, Оногоце, Микшиће, Подстенске, и въ жьпѣ Заградскѣ и въ богохраннма племена Касоевиће, Братоножиће, Кѣуге, Пипере, Белопаваніће, Бражегрьмьце, Озриниће, Цице, Белце, Ђеканіће, Цетиниѣ, Негъше.

На Црьнѣ Горѣ:

Въ богоспаснзю нахію Цѣтнинѣ и въ кадилакъ Подгорницъ и Скадаръ и въ племе Пацроевиће.

На Стари Влахѣ тако:

Въ богоспаснзю епархію новопаздрскую и въ кадилакъ Новѣ Врошь и Бръкенникъ и проу.

На Браннугево тако пишн:

Въ богоспаснзю епархію браннугевскую еже юсть кадилакъ Пожаревачъ, храмъ Ресава, Кѣудан, Пекъ, Голубачъ и проу.

На Косово тако пиши :

Въ богоспасеню епархію новобрьдъскую , еже есть кадназкь Ново Брьдо, Мънево, Прищина, Вълунтрьнь, Трьпуа, Беласица и проу.

На Беле црѣкве тако пиши :

Въ богоспасеню епархію белоцрѣкванскую, еже есть кадназкь Белѣ црѣквы, Крушевацъ.

На Нишь тако пиши :

Въ богоспасеню епархію нишевскую, еже есть кадназкь Нишь, Лесковац, Медвеѣа.

На Скопѣе тако пиши :

Въ богоспасеню епархію скоп'скую еже есть градъ Скопѣе.

IX.

Различне посланице.

Ево која су редом писма, и колико је које велико. Код онијех која су позније другом невјештом руком писана, ја ћу то споменути.

1. Посланиѣ царѣ московскомъ (29, 30 и прва стр. од 31).

2. Посланиѣ господарю оунгровлахѣнскомъ (друга стр. од 31, 32, 33).

3. Питайъ нже по вѣсоудоу (34, 35, 36, али на томе има на првој страни само неколико врста, а друга је страна празна.)

4. Патрїарху пекскомъ (37, 38, 39, прва страна).

5. Питайъ на ровнице (друга страна 39) тиче се угарских земаља.

6. Митрополиту кїевскомъ (40, 41).

7. Патрїарху московскомъ (42, 43. 44 прва страна).

8. Посланіе князю ѿстрожскому (друга страна 44, 45, 46, прва страна).
9. Питак на лешку земљу или на малу Россію (друга страна 46, 47, 48 прва страна).
10. Ктиторови срѣбскимъ болхрѣом (друга страна 48, 49, 50 прва страна).
11. Въ мѣсти идеже хоценин (друга страна 50 и прва 51).
12. На првој страни 51 почиње и траје и на 52 до краја, припис од позније руке. У томе се припису покинѣе манастир Рилски; види се дакле да је књига отишла из Свете Горе тамо. То је рука која је писала и остало што има у овом зборнику од позније невјеште руке.
13. На Москвѣ въ манастир Ст. Троицк (53. 54. 55).
14. На листу 56 првој страни има нешто писано позније вједбања ради, а на другој страни стоји: **Сгда хоцеть динкъ свеценикъ бити дѣхов**
15. На првој страни 57, исто то, преписано позније, с потписом **Паргение еромонахъ**. На другој страни она познија рука писала је писмо ктитору, које траје и на 58 листу.
16. Она рука која је најстарија у зборнику наставља се: **Лета господни тысящнаго .х. и-аго Микомъ патріарху Московскому** (59, 60, 61, 62, 63 прва страна).
17. Въ лето **дхнд** (1654) царь господарь **Алехію Микл. московскому** (друга страна 63, 64, 65).
18. **Въмѣстнал**, онет цару (66, 67 прва страна).
19. **Патріарху московскому** (друга страна 67, 68 прва страна) од Филарета владыке битольскога.
20. **Духовнымъ оцемъ** (69, 70).
21. **Посланіе нгзменом** (71, 72).

22. Любимомъ (73). Као да је почетак био намијењен некоме другом; јер се не слаже с наставком и завршетком.

23. Митрополитомъ (74, 75 прва страна) молба јеромонаха за опроштај и обзир чина ради.

24. Виселювзвѣншемъ оучителю квр Пахомію (друга страна 78, прва страна 79).

25. Пнтакъ сложенъ съ словы (друга страна 79 од половине, 80, 81 прва страна).

26. Пзводъ любимомъ братъ или господинъ (83, 84, 85 прва страна).

27. Ктиторомъ окце (друга страна 85, 86 прва стр.) писмо појединим ктиторима.

28. Посланіе митрополитомъ (друга страна 86, 87, 88) ради милостиѣе и заклона у својој епархији онема који вупе писанију.

29. Посланіе къ братъ любимомъ (89, до 91, 92 прва страна). Од листа 90 почињући писала је друга рука, а не која је почела 89 лист и ту је захвалница за поклоне некој чина ми се влашкој господи владалачкој. Између 89 и 90 листа рекао бих да је нешто искинуто.

30. Снителіа протопопамъ. На крају је год. 1656.

31. Протопопомъ посланіе од оне позније руке, писано на другој страни листа 93 ради вјецбаѣа.

31. Опет као писмо, митрополитско унутство за исповијест (95, 96 прва страна) о коме се помиње и напријед гдје се ређа садржај цијелога зборника. Озго има наслов да је молитва.

32. Молба болесника (као да је калуђер, а не каже се изријеком) владици да му остане милостив; а тужи се како му је недуг узео и ноге и руке и како је жив мртавац (друга стр. 96 и прва 97 листа).

33. Пнтак патријарха пекскога сице мауни (99, 100, 101 прва стр.). „Пнтак“ је тај од патријарха Максима, и на крају има шара како ваља свечано и лијено намарати име на потпису и наређује се да се тај од слова ушлетени потпис испише зеленим мастилом. И ту је године 1656 на крају.

34. Завршују два писма ове позне руке 1. писмо другу и 2. опет тако, али као неки кратак поздрав (105, 106). На дну стоји потписано: Писахъ азъ попь Петръ ракъ христовъ а саяга грѣхъ.

Исписавши овако, коме су писана та писма, треба да испишемо шта има у коме и у којој су форми писана; али ту немамо шта казати. У свима је садржина једна иста, у свима се иште милостиња манастиру; у свима је, по томе већ, и облик једнак. Удешена су тако, да могу пристати увијек, остављено је у свакоме празно мјесто, на ком ће се написати име посланику и име манастира, од којег се шаље. Почиву се обичним благословима и дугачким уводом који је тако добро познат свакоме који је прочитао макар два три писма из старог периода наше књижевности, за тијем се прича о јадноме стању хришћана у Турској и о тешким временима, у којима се у опће налази хришћанство, прелази се на ствар, и тражи се милост ради вјечнога спомена и уписа у поменик или међу ктиторе; па се послје прелази на завршетак, који је понајвише једнак уводу. Како се види, форма је понајвише риторички одмјерена и округла, фразе су вазда пуно бомбастичне и оклићене колико бити може, што је такође стародавво правило нашега стила старе књижевности. Ако бисмо исписали између њих једно ма које било би довољно да се види форма свијех, и ми смо томе за љубав изабрали тако звани „пнтак патријарха пек-

сваго“ као најзначајнији и с тога што на њему има потписано, за којег је патријарха намјењиван, и година кад је писан. То је писмо које би патријарах давао монасима кад би их од себе слао по народу, да иду купити писаницу за патријаршију. За познање многих ствари наших из онога времена знаменито је ово писмо. Побрајају нам се на прилику мајстори, сталези, излаже нам се како је стајала црква која се даћала оваквјех средстава, и како је она стајала у народу, како ли према свештенству. Попис адреса који се налазе у овоме зборнику и које нам показују куд су ишли и на кога су се уздали представници наше цркве у оно вријеме такођер је вриједан за пријатеље српске цркве. А како рекох, иста је тема свуда обрађивана и свуда према ономе коме се писало у неколико прилагођивана. Најзначајније излази то, што би често калуђери уз молбу приповједили случај какве особите несреће, изнесавши га тијем као поглавити разлог који их је натјерао на прошњу. Је ли се то увијек мијењало, кад се према овоме моделу правила права молба и давала у руке поскоцима?... У тијем причама има често занимљивих ствари, које ће и историку и иначе прѣметачу наших старина добро доћи. За то их исписујем из свакога писма, гдје бих што нашао. Реда ради називаћу писма и по броју под којим напријед у овом одјелку имају исписан садржај. Уз то не ћу пропустити исписати из овога одсјека зборникова и иначе што бих држао, да ће имати вриједности или и забаве.

а. У писму 2-ом, упућеноме господару „унгровлахијскому“ тражи се од њега помоћ овако: даван намъ многостыню на всьмъ годинахъ, и сѣю намъ оутверди господскыи си хрисовоуломъ тако бо многость и правду испавниши и свои вѣуны помети оутвердиши и прѣжде

оусопшихъ ктиторен помѣнъ боудещи пособитель и по-
добіе же менши се божіе, его же благодать и милость
да те съхранитъ выше всякаго навѣта, ныне и въ без-
коньныхъ вѣкы, аминь.

б. У писму 3-ѣмъ названоме „питаць иже по вѣсоу-
доу“ прича се ово, што у осталом и иначе доста често
долази: наипаче же на нашу свещеннью обитель при-
лзун се никаа напаст и вѣда паде, и дахмо за тоу вѣдъ
и коуждъ хіліадъ грошевъ. по семь скоро донде нстеза-
тель царскій епѣтропъ, и на прѣжнюю напастъ възеть ѿ
насъ подобришь метохъ, ѿ негоже храни се скеты мо-
настырь. То се послѣје наводи као узрокъ славу посланика.

в. Из писма 4-ога патријарху пеѣскому писана ври-
једно је извадити титулу да се види каква је била. Ево је:
Іже свѣтомъ трѣсальнънымъ осіаномъ прѣсвѣтломъ свѣ-
танникъ православіемъ сїиющъ вѣсоу подсальнънымъ,
благонзвраномоу равно аггелномъ апостоламъ съпрѣ-
стоаномъ и наместникъ владки Христа, премоудромоу
архієпископу пастырь и оучителю словеснаго стада Хри-
стова, преосвещеннѣишомъ и великомъ свѣтителю госпо-
дынъ господнѣ (име рекъ) милостію божією патријарху
пек'скому и всѣхъ срѣбскихъ земль западнаго поморїа
и благо подзманїа и намъ смѣреннымъ прѣмилостивомъ
ѡтицъ и ѡбщемъ владыцѣ и благодѣтелю на много лѣта о
господи радокати се въ смиренїи глыбоцѣ, аминь. На ово
ништа не смета да се послѣје обичнога увода пише ово:
приклонн твое свѣтителско зхо оуслышати озлобленїе
насъ смѣренныхъ твоихъ богомольцевъ, яко коуждно и
вѣдно ѿ всѣхъ странъ по соухъ и по морѣ и коупоуоще
дни житїа нашего проходнѣ, тежуанше же въ настоящее
времѣ, нежелн прѣжде оукрѣпи се злоба на насъ ѿ неувѣ-

стивые власти, ѿ ноудоуже зело задължихомъ се толко еанко и до свещенныхъ съсоудъ црковныхъ касахомъ се, яко нѣкихъ ѿ нихъ заложныхомъ за дългъ и есть неко- лико време ѿ неанже дръжитъ ихъ длъжникъ и нынѣ же хочеть расыпатъ ихъ и съкроушити аще не въ скорѣ ѿдасть се емъ дългъ. На даѣе говори: кто намъ съпо- стражеть и роуки помощи простреть аще не благо- словенная херувимская ти десница?

2. Изъ писма 7-ога патрѣярху московскому ва- димо ово: ѿ многихъ лѣтъ много желаніе имъхомъ прѣйти и видѣти твои скетини и аггело сїателныи ѿбразъ и бла- гословити се ѿ твоего светнтелства, бранени быхомъ, нынѣ же време ѿбратше благополууно найидуе же нѣ- коею бѣдою поноуждени, юже и шенти твоимъ скетн- телствъ подобаетъ. Пѣо въ инмошедше лѣто послахомъ оца нашего проигъмена съ братїями нѣкое ради потребы въ Константинъ градъ по морю и божины попушенїемъ разбонници морскыи (оу)хватнше, и не нынѣции намъ въ то време аспры готови да ихъ ѿкупимъ. оузехмо въ (іе)дного Турунна петъдесеть хнаидъ аспри и 8 залогъ емъ метохъ нашъ на(н)болши дѣдосмо, и тако братїю ѿ лѣ- неица свободныхомъ. И пакы ѿ крагъ ѿклеветаны быхомъ неустнкимъ, яко прѣхранныхомъ два рова. И за тые пла- тныхомъ уетырдесеть хнаидъ, ихъ же на анхвѣ вѣзехомъ, и до днѣсь нѣвсмо платан, а анхва оумножнваетъ са. И того ради твѣднихомъ о господи братїю нашу духов- ника и екаснарха кнр (име рекъ) и съ нимъ кнр дѣа- конъ и деместихъ (име рекъ) и т.д. Даѣе се помнѣе име великого княза руског, па и поред ѿега стоїи име рекъ.

4. Князу Острошскому, у писму 8-омъ правдају се овако: нѣо, мноственыи господарю, аще не бы намъ

ноужда належаа не быхомъ толнко растоаніе пути прѣ-
 ходише нашемъ благоустьію стоужаа, аоуше бы намъ
 зде, аще бы насъ неустнкимъ келам не ѡскръблалм, не-
 пель, по-пророкъ, въ мѣсто хлѣба ксти и питіе съ пла-
 уемъ растворати нежелн толнкымъ традѣ, многожди же и
 смръть подимати и ѡ ксѣхъ оуннужаеомомъ и подсмѣ-
 клеомомъ бити; но сицевы тродѣ не ради некоего тѣле-
 снаго приентка или славы творимъ нѣ да глѣхъ, еже есть
 православнью вѣрѣ нашоу ѡжпоуюше по средѣ неустн-
 кыхъ непороуно съблюдемъ и црковь божію съ благоу-
 стіемъ нашимъ къ несъмоушенію ѡ всеужныхъ къ по-
 хвалѣ вашему благоуствіа быти оустроимъ.

е. У писму 10-омъ ктиториа ерискимъ болярима види
 се како је састав упућен на некаква господина племића у
 Внограду и мало даље позивљу се на прекрасан дочек,
 којимъ је исти дочекао монахе тога манастира. При крају
 стоји: како оуписахомъ блажена ваша ншма къ общи-
 нистъ и къ прокрандію и оу свети поменникъ съ прѣжд-
 нимъ блаженнимъ нашимъ ктитори равнѣ помниають се
 къ ксѣхъ светыхъ слоужбахъ, яко многогда же въ забвеніе
 прѣдати се дождеже стонтъ сіа свѣтаа и прѣкраснаа обн-
 тѣль. Види се, како је ово писмо много друкчије од оста-
 лихъ редиговано, и како су наши стари монаси знали водити
 рачун и о. наше народне таштине, која је остала и до да-
 нас себи дошљедна. Кад читамо три врсте поменика који
 се обричу ктитору, коме не ће пасти на памет велико пи-
 тање о штампању или нештампању претплатника поред
 књига нашихъ?!

ж. Из писма 10-ога, писана у манастир свету Тројицу
 у Москву имамо да извадимо цијелу приповјетку. Чита-
 оце ове књиге и нарочито оне који су овај чланак доведе

прочитали, дражио да и не треба да молимо за стрѣлье. Ево дакле: Въ инмошдше оубо лѣто корабль нѣкъ идше по морю близу нашею устьныю обитѣан, въ немъ же бяху нѣцѣи Тврци послани ѿ цара турскаго нѣгдъ нѣкъ ради потрѣбы царскыи и безъ вѣсти нападише на нихъ фоуци разбонницѣи морсѣи гнаше дондеже извадише на нашеи арсанѣ, кже есть на краи мора, и тамо оухватише .д. царскыхъ уловкѣвъ, и по томъ дондоше ѿ Цариграда истезателѣе царскыи и оувядъше яко на нашеи арсанѣ оухватише фоуци царскыи уловкы, бише насъ и моуише немилостивно, досаждающе и понашающе намъ безъ правды, глаголюще: яко мы прѣдахомъ фоушемъ царскыи уловкы, и свезавше оковы желазными по роуцѣ и по носѣ ѿведоше въ Сѣазискыи градъ и къ мрауноу тымници затворише, коньуно хотеще насъ погубити, нь прѣдварн промыслъ божи и сконни оутѣдникы не прѣдаде насъ въ коньуно погнѣвъ, сирѣчь блаженнымъ митроподитомъ сѣазискымъ и нышии светителюи. Въ нже ко уась оуслышаше, яко въ сицевую бѣду выпдохомъ, дондоше къ нже ѿ цара посланнымъ властелюмъ, припадоше къ нимъ и молише ихъ да не прѣдадоутъ насъ сырьти, и едка ѿстакнше насъ ѿкоупити се на аспры, и поставише цѣну .д. талерѣвъ и не имоушемъ намъ унмъ ѿкоупити се дадохомъ оу залогъ единъ добръ метохъ, ѿ него же крѣмаше се скеты монастырь, и възехомъ книше реуенныхъ талерѣвъ и дадохомъ оуморити насъ хотещимъ и избавихомъ се ѿ сырьти, и ныши Тврци ѿ нихъ же аспры възехомъ, дръжеть метохъ, и късако благо ѿ него възимають, а осмь братѣа наша работаютъ метохъ и скотн наше. Мы же въ тѣснотѣ прѣбываемъ, о семъ много потроудикше се по православныхъ по късоудѣ

и помошћу божією сьбрахомъ 1 в. талеровъ и дадохомъ твркомъ, нмъ же заложникомъ метохъ, и ѡстахомъ еше дължни 1 в. талеровъ.

з. Питање егда хоцетъ дншкъ свещенникъ быти духовъ... споменуто под 14 забављае пријатеље историје развитка нашега свещенства, и за то тај дио испишујемо цијел. Писала га је често помињата познја рука.

Божаставније и архиреренскіе нравн уловеуаскіе приематы мислі и дела приехомъ, и духовное мое уедо. и представихъ его предъ богомъжноу иконоу христовоу и подробно испитахъ глвыни срдца его и обретохъ его достонна свещенствех, яко да и проуеє жнзни препроводить. Сего ради свидетелствую азъ еромонахъ (име рекъ) за сего граматника (именемъ) невазбрано бити свещенникъ по законя црковномъ и по преданню светныхъ ѡтць въ зверенне непотакновено азъ 1 зскв. ѿ рожд. христовоа 1711. (1713).

Ово је дакле старо школско свједочанство. Според овога на првој страни листа 57-ога има друго, у коме су од прилике ове исте главне мисли и испод њега је потписан Партеніе еромонахъ. За то га напуштамо.

и. Особито је важно писмо 16-то писано Никоу патријарху московскому из Свете Горе, дана 16 Јуна 1654 године. Важно је и знатно то писмо за познање трговине с књигама у старо вријеме. По реду, који смо узели, и из овога писма испишујемо што се саме ствари тиче. Ово је писмо одговор патријарху на његово писмо које је послао Светогорцима по посланику Арсенију. Овај посланик био је изаслан зарад куповине књига, и имао је препоруку и од цара Алексија Михаиловића. Ево шта пишу патријарху:

..... ѿ великаго светительства ти къ нашему смиреннѣю посланное писаніе, рукою прѣподобнаго и всеубытнѣваго старца господина Арсенїа прїемше и съ подовающимъ благоговѣніемъ проуетше, вса поредѣ разумѣхомъ, светительства ти еже ѿ божьственныхъ книгъ тыщаніе и еже къ намъ пастырское ти любаніе, нхъ же раднъ вси единодушно, благодареніе вснахомъ премоудромъ промыслннкъ нашему Богу, благоизволившомъ та пастира быти словесному егѡ стаду и светому ти повелѣннѣю оусерднѡ поклоннхомъ се и късакое радости духовныя испльннхомъ се. Разумѣше твою юже по Богу рекность и о божьствѣной премоудрости възысканіе сего раднъ по светому ти повелѣннѣю радостноу дѣшею късаки монастырь къждо показхомъ свое книжное скровнще, нже ѿ кашерѡ светительства посланному прѣподобному Арсеннѣю. Онъ же самъ своею рукою нзердалъ есть божьственныя книги нхъ же въсхотѣ и обрѣтоше се уисломъ .лѣ. (498) книгъ и далъ есть намъ .гѣ. талерѡвъ и ѿ сорокъ гарннстанѣ за .лѣ. талерѡвъ. Мы же льбѣзно и устно съ миромъ поустнхомъ егѡ къ благоубытнѡму царю нашему Алекснѣю Мнханловнѣю и къ твоему великому светительству носѡ много богатство божьственныхъ книгъ, богу молеще се непрѣстанемъ, да мирно егѡ съхраннть и здрава съ снмъ божьствѣнымъ богатствомъ аггелоснѣтелному ти образу радостна прѣдстанть, да снѣ видѣвъ радости небесныя испльннши се и о насъ смиренныхъ божьствѣныхъ роуцѣ твои къ богу въздеждешн просѡ мнлостъ и мнрѣ и пливѡвъ сквожденіе. Се наше еже къ великому ти светительству благопокорное послышаніе показхомъ, нъ къждѣ (ѡ прѣосвещеннаѡ главо) яко каетѣ всамн оутѣрѣжденнѣ ѿ блаженныхъ кнтѡрь нмамы ѿ стажавшнхъ

и предавшіихъ сіа божьственна книги божьственнымъ монастыремъ светое афонскоа горы, да никтоже дръзнетъ иждосити ихъ ѿ скетые горы. Мы же извѣсно вѣдоюще непоколебимное оутвержденіе юже въ Христа Бога нашего вѣрхъ нашего православія и о божьственныхъ догматахъ съкрышенное истинное иждрованіе, ихъ же ради растеть и множить се (якоже премоудрымъ ти слокомъ намъ яко пастыръ сказаа еси), и пауче салмаца сіаеть наше правослакіе. и божьственныхъ даровъ оумноженіе тоунтъ непркстанно, радующе се и кеселеще са акы сами съще, понеже о Христѣ вси едино есмы, бога прославляемъ иже тако благоволишомъ съединити насъ съединеніемъ непороуныа вѣры еаже ради прѣ(с)тоупити завѣщаніе блаженныхъ ктиторъ нашихъ дръзнухомъ и божьственнымъ ти повеленію повинувше са оутверженія ради православія и многыхъ ради доушь спасенія и истинныа ради любке юже ишами къ правобѣрному и Богомъ винуаномъ нашему царю Алексію Міханловичю, всаа Россіа самодръжцѣ и къ великомъ ти скетителствѣ дадохомъ сіе божьственныхъ книгъ скрокнше. И се слышавхомъ яко хоцеть светителства ти благое произволеніе тыраніе сътворити въ еже прѣводити сихъ по словенскомуу языку, и мы о семъ благоволимъ всѣхъ благныхъ датель Богъ да поспѣшитъ испълнити са скетителства ти благомъ произволенію по волн его светон. Мы въ кратірѣ хоцемъ иждо въспоминити твоа прѣмудрости....

а послѣе свакојакоа увѣжаня, унижаваня и околншеня опомнѣу ово:

мы молимъ вси коупно твое великое светителство, прѣводничи хоташіи прѣводити сна книги да боудуць

истиниѣи православиѣи, да не боудуѣтъ вѣрѣи ѿдѣлѣни оубоуею кожею, растрѣзѣюще и растѣвѣюще богодѣхно-кеница словеса по своему и хѣ злоумѣю, да не боудѣтъ напоени ѿ моуѣтнаго и смрадѣнаго потока латѣнскаго глаголю богошрѣзскаго моуѣдрованѣа итд. пеѣуѣи још неко- лико врѣта ову скалу православѣнаго огорчеѣа.

Колико јѣ ово писмо по себи знаменито за историју, туд јѣ још добра среѣа прискочила те знамо да јѣ писано ѿ светѣа лѣонскаа горы, мѣсеца јоуниѣа 21. лѣта го- сподѣна тысяѣѣнаго шѣсть сѣтнаго .м. ѣтерѣтаго као што и напријѣд назначисмо. Иза овога у 17-ом нема друго ништа него ово исто што у овоме само што сѣ писмо пише „господарѣ Алексѣю Михаѣловиѣу Московскому“ и што јѣ прека томе прича у неколико друкчије називана. Бро- јѣви од књига и новаца подударѣју сѣ добро у оба два писма.

ј. У 19-ом пише владика битољски Филарѣт москов- ского патријарху послѣје обичѣнаго дугачѣвог и бомбастѣч- ног увода ово: дрѣзѣнѣхъ писати сѣе мољѣбноѣ къ великому ти светѣтелствѣу писанѣе, паѣе же жалосѣноѣ исповѣдаѣ мое въ тѣжѣкомъ болѣзѣни прѣенѣанѣе. Не вѣмъ соудѣнъ бо- жѣа иже о мѣ. Вторѣаго бо лѣта вѣрѣме имѣамъ въ недѣзѣ не могу ниѣтоже ѿиодѣ въсклонити са нѣ присѣно въ болѣзѣни и скрѣн прѣвѣвѣаю, благодарѣ бога моего възлю- бѣлѣаго ма и посѣтѣнѣаго ма сконѣмъ блѣгѣмъ промѣ- сломъ, боудѣи нѣма светѣое егѣ блѣгословѣно ѿ ѣнѣка и до вѣка. Къ сѣн же лютой моеѣ болѣзѣни сѣтакоша сѣ скѣ- достъ и немѣнѣнѣе и горѣше оскрѣвѣаѣють ма, оутѣшѣанѣи никѣтоже. Работѣти не могу, просѣти стѣжѣду са, естѣство ноуѣдноѣ просѣти, и что сѣдѣати не вѣмъ. Едина тѣѣю надежда по боуѣ прѣвѣвѣаетъ къ блѣговѣтробѣю ти, все-

свѣтлѣншѣи владыко и тобою къ прѣсвѣтлому царю нашему
Алехію Михаиловнуу ксен Русѣи.

к. У писму 20-ома духовнијем одима стоји поздрав који је дават у руке посланицима слатица у народ поради писаније и другијех посала, да се с њиме јаве свѣтлим и чувеним прѣвеним ауторитетима по крајини. Унутра се моли за сваковрени савјет и помоћ.

л. Писмо 21-о игуманима упућено је на декакав игумански сабор којему се моли „за застъпленіе.“ Шта је тај сабор? Како је бивао? Гдје ли је бивао?

м. Писмо 24-то учитељу кир-Пахомију јесте адреса и посланица учитељу, у којем га на крају моли за помоћ учитељску: мнози бо невьзможна желаютъ, и нинуто уюдно аще и азъ желанно (?); бо и бладинкомъ, сладоурастїю работати, и цѣломудрїномъ быти, нь невьзвѣстна соуть обои. Да молю же те никако же оставити еже не писати ми аще и къ кратце, се оугодно миѣ и любвзно. да похваљу се тѣуію предъ любвзными монми и ѿ сихъ оубо кыше реуеныхъ. Смыхъ бо кымъ подлежѣща себѣ и уюдно нинутоже.

Види се дакле, да се овдје радило о послу који скроз мирише на философијску проблему.

н. Што је под 25 забиљежено и чему на врху нише нитакъ сложенъ съ словы, оно је донста некаква заговѣтка, и то по свачему. Држимо да ју је вриједно исписати цијелу и за то и из другијех узрока:

Многѡ любвзне метаніе отуе устнѣншии свѣтлшии хдѡне наше любвзне и добре и благе прїателе нже въспиташе и наказаше насъ ѿ юности нашеи, свѣре унслоомъ десетогвѣннаа петорница свѣго предстоицѣи единомъ длю-

цомъ ѿхътъ¹ къ тронѣи къ единствѣи и двоица въ соу-
гоубе и двоегубна десетогубна десетоурица въ сѣгубе и
петорица въ осморици сѣпрѣдстоецѣи некому велмѣжѣ
потребнѣи, послашнѣи, несълслени. Си вси приходяхѣ
къ намѣ питающе и оуѣще насѣ квоже и васѣ съ нами
же и ниѣи неѣи подобниѣи унсломи тисѣици и .р. и .дї. и
сми сѣпрѣдстоецѣи оному велмѣжѣ не сълслени,² иже
оутан се ѿ Грькѣи и роди се въ Словенѣхѣи и въ Грьцехѣи
дѣнствезеть, къ Срьблехѣи же прѣкываеть. Съ вси моужѣи
клязы и кротѣи, царѣи царствующе и господами господ-
ствующе и вслѣхѣи хитрость сѣдръжеще и пондоше съ нами
къ пѣте. И оуспѣтоше ни нѣиѣи мужѣи бѣи подобниѣи ун-
сломи .р. и .а. разделѣиюще се къ уетири науела,³ въ
нихѣи же едно око, за оутра спить и въ полѣи днѣи игра-
еть, веуерь же исходитъ ѿ мѣста своего, въ мѣстѣи
ихѣи всѣи блягѣи вина и всѣи злѣи сѣврѣшенїе. И
сразише се съ ѿнѣи добриѣи мужѣи и ранише ихѣи, и
ѿгнаше ихѣи ѿ насѣи и вѣстающе неистовнѣи на насѣи въ
оутрѣию же стражѣи ѿходяхѣи спати и приходяхѣи къ
намѣи ѿнѣи прѣвиѣи мужѣи, оуѣще и наказующе насѣи
оукланати се намѣи ѿ онѣхѣи злѣхѣи и боуѣи моужѣи и въ
полѣи днѣи възбоуждахѣи се ѿнѣи боуѣи мужѣи и пакѣи ѿга-
нихѣи ѿ насѣи оне добре моуже и не обрѣтоше се по ун-
слахѣи жнаница ихѣи и ѿскрѣбахѣи зѣло. И писахѣи ти за оне
бляге мужѣи да ни ѿпнишѣи прѣбывають ан въ васѣи наѣи
ѿнѣи злѣи мужѣи обладають вами.

Иза тога стоје ове ријечи и у свакој је прво слово не-
писано првенѣиѣи мастилом: знаемъ за вино и за муд-
рость и разоумъ што естъ нза ѣ.

¹ Поред овога пише на страни: разоумъ.

² Поред овога стоји са стране: коудрость.

³ Поред овога стоја са стране: вино.

Послије тога долази запис с натписом о не оупнвати се, који гласи овако :

Нанди ѿсоки гъзи и врьшакновъ коръ, стъци, смеси с книомъ и дам му пити. Не кие се келии опнвати.

о. На 26-ом мјесту у садржају овога дијела рукописа стоји изводъ люкниномъ братъ наш господних, који је право пријатељско писмо пријатељу, у коме се јадикује за растанком. Писано је просто и топло, те бих имао вољу у цијелости исписати га, да се види и овај начин свјетовнога писања, да ми није до штедње простора који сам и онако веома заузео осталејем овим изводима.

и. На 30-ом мјесту стоји Синодѣла протопопамъ коју исписујемо у цијелости :

Сырѣиіе мое пишеть понеже промышленіемъ и благодатию всьхъ съдѣтелъ и промисльника Бога всьла правити светли и велиции цркви, въ еже нахрвати же и съклюдати смьль тьмъ въ всако дѣло подобающе, въ црковнихъ же правленыхъ и вщехъ свѣденыхъ и оусмотреныхъ техъ митрополити съпомагати въ всьхъ смьхъ, области имети же и съклюдати. Тьмъ же и по дарованен намъ ѿ Бога благодати избрахомъ устьмѣнишаго въ священницехъ попа, кур (име рекъ) порекъ добрѣихъ въ селъ (име рекъ) и въдахомъ емъ степенъ яко да кестъ протопопъ въ кадлакъ (име рекъ) и всен нахѣи тон. Тьмъ же и поунтати се ѿ всьхъ священникъ и властвь, томъ повелеваемъ быти и покарати се. Аще ли кто обрѣщеть се непокорникъ и непослушникъ сѣимъ нашимъ писаніемъ, таковы хошеть поудети немало негодованіе и казтехъ съ ѿлученіемъ. Аще ли боудеть священнаго ума, да боудеть лихъ всакого священнодѣистка; нь законъ божию покнивите се и старіемъ усть творите, якоже

ПОДОБАЕТЬ, ЯКО ДА ПРИМАТЕ БЛАГОСЛОВЕНІЕ А НЕ КЛЕТКУ, И ЯКО ДА БЛАГОДАТЬ БОЖІА БОУДЕТЬ СЪ ВСЬМИ ВАМИ ПРАВОСЛАВНЫМИ, АМИНЬ.

Ниса се сіе съставительное писаніе въ вѣсно сохраниеніе и утвержденіе и въдаде се въ роуцѣ протопопи кур (име рекъ) въ лѣто 7274. мѣсеца, индиктнень. (1656)

р. На 33-ему мѣсту спомекнути Пнтак патриарха пекскаго сице мауни, износимо такође у цѣлостѣ, јер држко да је знаменит с многих страна.

Махнм мноостію божією патриарха пекским и вѣсьмь Сръблемь и Българомь, западнаго Поморіа и горниго Подунавіа и проу. Таж сиуъ

Сьзреніе мое пишеть въ богоспасивю землю и нахю босанскю, еже есть Сараево, Бана Лоука, Бирауъ, Ковашъ, Градншко, Костаницъ, Каменградъ и въ нахю Беланско поле и въ нахю Анкв и Гламоуъ и въ нахю Кань и Хръкате и Словниа на западномь странѣ и Мостаръ и зеленъ Габелъ и Неретъ и Столацъ и Попоко и въ вса Поморіа, и Мгать и Вышеградъ съ вѣсьми околними градовн, вѣсеуьстнымь митрополитомь тѣхъ областн, уьстнымь нже въ свещенноноцѣхъ игоуменомь и духовнымь отцемь, свещеннонокомь и ннокомь, боголюбьзынымь протопопамь уьстнымь свещеннокомь и дѣакономь и вѣсьмь уннхъ цръковнаго сьсловіа.

И нже въ Христа Бога благовѣрнымь и христомлючкымь и сыномь цръковнымь и въ благые вѣры христїанства проуукраиненнымь окциѣнмь кнторомь светымь цръквямь, благоуьстнымь господамь агамь, спахтамь, юзбашамь, одабашамь, баряктаромь, бешанамь, мартолосомь, кнезозомь, воеводамь, кметозомь и кметскимь синозомь, трьговцямь, терзїамь, бюруїамь, ку-

юи жѣамъ, мандамжѣамъ, кокауемъ, старѣамъ, старѣамъ, орауемъ и копауемъ, стареннѣамъ коуѣнѣамъ, домо-
стронтелинѣамъ мансторѣамъ, кирнѣамъ, поутинѣамъ, и
всѣамъ православнымъ христѣанѣамъ, великимъ же и ма-
лымъ. Благодать кождѣа боудѣи съ всѣамъ вами православ-
нымъ и покровъ прѣвнустѣе тѣмъ матере Богородици и
светыхъ срѣскихъ прѣвосветитель Сумеѣна и светителя
Савви и Арсенѣа и всѣхъ светыхъ да прѣвѣмъасть съ доми
и уѣди вашими православными, аминь.

По сихъ же вѣсто боудѣи вашѣи милости, православ-
нѣи христѣамъ, о светѣи и величѣи цркви и о срѣскомъ
скетомъ прѣстола, бождѣю благодатѣю даже състонѣ се
и красѣи се светыми бождѣстѣиными прѣвами и здѣими и
помѣи и служѣами икоже и досѣа было.

А ѡ господствѣиющѣихъ мѣуно и оуслано по все дѣи
и часы, а земаѣ се распа и ѡлѣсте, а владѣе помреше
и ѡбѣицаше, а данкы царскы и харун и вѣды по все
дѣи и часы не узмѣтѣ никакѣе.

Мы же смѣренѣи не вѣми что сътворѣмъ, тѣуно на-
деждѣ възлагаемъ на милосрѣдѣе бождѣе и на всевидѣше
око, а помощѣи ни ѡткоудѣу не имѣми крѣме Бога и
вѣсь православныхъ.

Того ради послахъ въ вашѣи милости езарѣа нашего
(имѣ рекѣ) ѣеромонаха съ дружинною милостѣи ради и
съпоможѣи светѣи величѣи прѣкви. А вѣсь икоже го-
сподѣ Богѣ наоуун и доухъ светѣи наставѣи тако ихъ
прѣимѣте и милостѣию сътворѣте ѡтѣ богоданаго вамъ
мѣиѣа прѣтѣихъ которѣи мощѣи есть прѣтѣихъ сымы и
тѣплагѣа вашѣго оусрѣдѣа, икоже и досѣа ѡбѣуан имѣан
естѣ, ико да вамъ боудѣтѣ вѣуны помѣи и вамъ и ро-
дѣтелѣамъ вашѣимъ съ прѣждѣ поувѣшѣи кѣиторѣи, и да

вѣ дасть Господь оуть роси небесныѣ и оуть влаги земельныѣ, и да вѣ Господь приложитъ лета къ лѣтамъ докрамъ, и да вѣ Господь дасть и приложитъ да вѣ се родитъ и житю и вино и срьдце и поле и вса вамъ Богомъ даннаѣ и да вѣ Господь проститъ сыгръшенїа колма и неволма. Апостоль глаголетъ: красен црковь божїю доушоу свою краситъ и мнлостынами гръси уловкомъ оунрають се и пророкъ мнлосты хошоу а не жрътвѣ. Тъмъ же, аще кто благовоитъ писати се въ светяю проскомидню нан въ окциѣн листъ нан пѣти светла и божьствныѣ антоурге нан въ светыи помѣинкы нан ннхъ каковы мнлостыню творити, сїа да пришлетъ по выше-реуенныхъ посланнкохъ нашихъ.

Вамъ же свещенникомъ повѣляемъ, прихватите и мнлостыню поданте и предъ нима сваки по своен емурїи пондете и уловкомъ скажите и испратите, свещенникы до свещенника и село до села, яко да прїимъте благословенїе а не клятвѣ. Аще ли се обръщеть свещенникы нан христїанннхъ неразоумьнъ нан бесомъ ѡбносимъ и пръсказываетъ наше писанїе нан выше реуеннаго нашего ехарха съ оусрьдїемъ не прїимитъ, таковы хочеть быти проклетъ и неблагословенъ, тако да вѣете и проу.

Ако да благодать божїа боудеть съ вьсими вами православными, аминь.

Писа се сїа смнгалїа въ дѣтъ 7354 а ѿ рожд. хрїстова 1656)

За тиѣмъ долази шара за потпис (Максим), годину, индиктион и мѣсто, и испод тога пише: тако нмаши ѿ нз долаъ написати зеленимъ мастнаомъ.